

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Кыргыз билимдер академиясына караштуу Д 13.2.618 диссертациялык кеңештин эксперти Н.А. Асипованын Джапарова Замира Бердибековнанын “Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттар” аттуу 13.00.01-педагогика, педагогиканын жана билим берүүнү тарыхы адистиги боюнча жазылган деген темадагы диссертациясына

КОРУТУНДУСУ

Эксперт п.и.д. профессор Асипова Н.А. изденүүчү Джапарова Замира Бердибековнанын “Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттар” деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертациянын кол жазмасы Д 13.2.618 диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Диссертациялык иште 13.00.01- педагогика, педагогиканын жана билим берүүнү тарыхы адистигине жооп берүүчү жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттарын аныктоого багытталган илимий изилдөө иштери жүргүзүлгөн.

2. **Иштин максаты:** Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттарды иштеп чыгуу, эксперимент аркылуу текшерүү жана практикалык сунуштарды берүү деп аныкталган.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

1. Педагогикалык-психологиялык, илимий-методикалык адабияттарды теориялык талдоонун негизинде педагогдордун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун моделин аныктоо.
2. Педагогдордун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттарын жана компетенттүүлүк деңгээлин аныктоочу чен-өлчөмдөрүн иштеп чыгуу.
3. Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруу боюнча педагогикалык эксперимент өткөрүү, жана тийиштүү практикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

Каралалып жаткан иштеги коюлган милдеттер жана аларды ишке ашыруу этаптары, каражаттары, методдору ж.б.у.с. изилдөөнүн логикасына жана максатына жооп берет.

Диссертациянын изилдөө объектисинин жана предметинин диссертациясынын максат жана милдеттерине ылайык келиши.

Изилдөөнүн объектиси – жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгү жана алардын ишмердүүлүгү.

Изилдөөнүн предмети – жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруу процесси деп белгиленген.

Жалпысынан алганда изилдөөнүн объект жана предмети белгиленген максат, милдеттер менен түздөн-түз байланышта турат, бирок жогоруда белгилеген изилдөөнүн объектиси менен предмети бири бирин кайталаган өңүттө жазылган. Изилдөөнүн объектисине инклюзивдик деген сөздү кошпой койсо да болот, себеби, инклюзивдик изилдөөнүн предметин түзүп турат.

Изилдөөнүн конкреттүү милдеттерин чечүү үчүн теориялык методдор, диагностикалык методдор, эмпирикалык байкоолор, эксперименттин ар кандай түрлөрү: констатациялоочу, калыптандыруу жана текшерүүчү этаптары, анкеталар, фокус-топтук талкуулоолор, кейс-технологиясы, портфолио, эксперименттик изилдөө иштеринин натыйжаларын математикалык жол менен текшерүү сыяктуу изилдөө ыкмалары колдонулган, алар изилдөөнүн максатына адекваттуу. Негизинен аты аталган методдор изилдөөнүн логикасына жана диссертациянын милдеттерине туура келүү менен констатациялык экспериментке артыкчылык берилгендигин көрүүгө болот.

2. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.

Диссертациялык иштин темасы актуалдуу, анткени өсүп келе жаткан жаш муунду социалдык жактан айырмалабастан (инклюзивдүү) жетилтүү, аларды гумандаштыруу жана демократиялуулук негизде тарбиялоо, эң негизгиси ар кандай биосоциалдык өзгөчөлүктөргө карабастан кадыр эсе табыгый шартта жалпы билим берүүчү уюмдардын чөйрөсүндө педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн өстүрүү аркылуу толук кандуу иснан катары жетиштирүү жолдорун изилдөө - заманбап педагогиканын орчундуу маселелеринен болуп эсептелет. Бул жөнүндө КР билим берүүгө баланыштуу документтеринде айтылып келет.

Диссертацияда коюлган милдеттер максатка ылайык аныкталып, изилдөөчү тарабынан көп сандаган чет мамлекеттик илимий булактарга таянуу менен учурдагы практикалык жетишендигер эске алынып, атайын педагогикалык шарттарын иштеп чыгуу максатында кеңири педагогикалык жана психологиялык илимий булактарга таянып жазылган, илимий-практикалык баалуулугу жогору эмгек деп корутундулоого болот.

Илимий натыйжалар.

Диссертациялык иште жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттарды аныктоо жана аларды эксперимент аркылуу текшерүү жана практикалык сунуштарды иштеп чыгуу боюнча төмөндөгүдөй илимий жактан далилдүү теориялык жана практикалык натыйжалар алынган:

3.1. Диссертациялык иштеги биринчи натыйжа:

- Кыргыз Республикасында жана чет өлкөлөрдө инклюзивдик билим берүүнүн өнүгүү этаптарын салыштырып, учурдагы инклюзивдик билим берүүгө байланыштуу философиялык, социологиялык, психологиялык жана педагогикалык кайнактарды талдоонун негизинде инклюзивдик билим берүүдөгү тоскоолдуктар, аталган багыттагы билим берүүнү мүнөздөмөсү, аспектилери

ачыкталып, педагогдордун инклюзивдик компетенттүүлүгү түшүнүгүнө жалпы аныктама берилген. (1 бап, параграфтар 1.1, 1.2, 1.3).

3.2. Экинчи натыйжа:

- **Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттарын жана компетенттүүлүк деңгээлин аныктоочу чен-өлчөмдөрүн иштеп чыгууга байланыштуу болуу менен изилдөөнүн объектисине, предметине ылайык илимий методдорду колдонуу аркылуу жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптадыруунун педагогикалык модели, инклюзивдик компетенттүүлүктүн деңгээлдери, аларды калыптандыруунун педагогикалык шарттары жөнүндө кеңири маалымат берилген.**

3.3. Үчүнчү натыйжа:

- Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун моделдин жана педагогикалык шарттардын натыйжалуулугун тастыктаган педагогикалык эксперименттердин жыйынтыктары жана алардан келип чыккан практикалык сунуштарды камтыйт.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү: изилдөөнүн материалдарын ЖОЖдордо жалпы билим берүүчү уюмдарга педагогдорду даярдоодо, социалдык педагогдор, мугалимдер, мектептин администрация мүчөлөрүнүн илимий-практикалык жетекчиликке алса болот. Педагогикалык эксперимент аркылуу апробациядан өткөрүлгөн «Педагогдордун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун» моделин, мугалимдер үчүн иштелип чыккан модульдук материалдарды педагогикалык кызматкерлердин чеберчилигин жогорулатууда пайдаланса болот.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Изденүүчү Джапарова Замира Бердибековнанын “Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттар” аттуу автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, андагы коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет. Авторефераттын орус жана англис тилиндеги резюмеси талапка ылайык жазылган.

6. Айрым мүчүлүштүктөр: Изденүүчү Джапарова Замира Бердибековнанын “Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттар” аттуу темадагы диссертациялык ишинде төмөнкүдөй айрым мүчүлүштүктөр кездешет:

1. Изилдөөдө учурдагы заманбап мугалимдердин кесиптик компетенттүүлүгүнө байланыштуу карама-каршылыктар кеңири ачылгандыгына карабастан, каралып жаткан иштин проблемасы даана көрүнбөйт.

2. Диссертациялык иште педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык моделин, шарттарыны аныктоодон мурда, эң оболу изилдөөнүн негизги предметин түзүп турган **жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгү деген аныктаманы** так жана кеңири берүү керек эле. Диссертациялык иштин биринчи главасындагы теориялык анализден кийин учкай гана кыскача аныктама берилген, бул жетишсиз, себеби бул тема мурда жетишээрлик изилденбегендиктен кеңири түнүшүк берүүнү талап кылат. Бул иште жалпы

билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүнүн башка билим берүү уюмдарда иштегендерден айырмаланган өзгөчөлүктөргө басым жасоо менен социалдык ж.б. компетенттүүлүктөрдүн тизмеги, мүнөздөмөсү ж.б. көрсөткүчтөрдү ачыкталса иштин баалуулугу дагы артмак.

3. Диссертациялык иштин методология жана методдор бөлүмүндөгү моделдештирүүгө байланыштуу параграф болгону 6 бетте чагылдырылып, анын да орчундуу бөлүгүн инклюзивдик компетенттүүлүктүн деңгээлдери ээлеп калган, бул жерде сунушталып жаткан моделдин өзгөчөлүктөрү, максат, милдеттери, алардын натыйжалары ачыкталса болмок.

7. Сунуштар:

- Киришүүдө изилдөөгө өбөлгө түзүүчү карама-каршылыктардан кийин изилдөөнүн проблемалуулугун даана көрсөтүү зарыл.
- Теориялык анализдөөдө КР окумуштууларынын эмгектерин көз жаздымда калтырбоо зарыл, бизди биз жазбасак ким жазат?
- изилдөөнүн негизги түшүнүгү болгон жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгү деген аныктаманы күчөтүп, так жана даана берүү керек.
- Иштин апробациясында макалалардын кайдан, качан чыккандыгын жазуунун кажет жок.
- Авторефераттагы корутундуну ашыкча сөздөрдөн арылтып, бир аз кыскартса болот.
- Диссертациялык иштеги эксперименталдык бөлүгүндө калыптандыруучу эксперименттин жалпы билим берүүчү уюмдардын педагогдоруна модульдардын мазмуну, алар кантип, эмненин эсебинен берилгендигин тактоо керек. Белгиленген мүчүлүштүктөрдү четтетүү диссертациялык ишти илимий баалуулугун, далилдүүлүгүн жана аргументтүүлүгүн арттырат деп ойлойм.

Сунуштамалар:

Изденүүчү Джапарова Замира Бердибековнанын “Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттар” аттуу темадагы диссертациялык ишиндеги материалдар өз убагында жазылган эң зарыл илимий эмгек болгондуктан, кеңири коомчулукка, өзгөчө жалпы билим берүү уюмдарынын мугалимдерине жеткиликтүү болуш үчүн, ар кандай иштетмелер түрүндө кеңири жарыялоону талап кылат. Бул максатта ар кандай методикалык колдонмолорду иштеп чыгуу зарыл.

Корутунду:

Изденүүчү Джапарова Замира Бердибековнанын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган “Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттар” аттуу темадагы диссертациялык иш учурдагы өтө актуалдуу проблема болуп эсептелген өсүп келе жаткан жаш муунду социалдык жактан айырмалабастан (инклюзивдүү) жетиштирүү аларды ар кандай биосоциалдык өзгөчөлүктөргө карабастан кадыр эсе жалпы билим берүүчү уюмдардын шартында билим берүү жана тарбиялоого маселелерине арналган өз убагында жазылган илимий эмгек болуп эсептелет. Айрым мүчүлүштүктөргө карабастан, педагогика илимий багыты боюнча

кандидаттык диссертациялык иштин талаптарына жооп берет жана алдын ала коргоого сунуштоого болот.

8. Диссертациялык кеңештин эксперти п.и.д. профессор Н.А. Асипова сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Джапарова Замира Бердибековна тарабынан жазылган “Жалпы билим берүү уюмдарынын педагогдорунун инклюзивдик компетенттүүлүгүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттар” аттуу темадагы диссертациялык ишти И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Кыргыз билимдер академиясына караштуу Д 13.2.618 диссертациялык кеңешине 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илиминин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн сунуш кылат.

Эксперт:

Ж. Баласагын атындагы КУУнун
жогорку мектептин педагогикасы
кафедрасынын башчысы,
п.и.д., профессор



Асипова Н.А.

Дата

У. А. Асипованын
Бүлүм башчысы

кол. Джапарова Замира Бердибековна

